

ВІДГУК
ОФІЦІЙНОГО ОПОНЕНТА
професора кафедри обліку і аудиту
Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II
доктора економічних наук, професора **ПОЙДИ-НОСИК Ніни Никифорівни**
на дисертацію **ТИШЕЧКА Андрія Васильовича** на тему:
«Регулювання рибного господарства України в умовах надзвичайних викликів»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
зі спеціальності 051 «Економіка»
галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

Актуальність теми дисертації. В умовах глобальних соціально-економічних змін і зростання впливу продовольчих викликів, забезпечення ефективного використання природних ресурсів і підвищення рівня продовольчої безпеки держави набувають особливої актуальності. Важливе місце у структурі аграрного сектору економіки України посідає рибне господарство, яке відіграє провідну роль у забезпеченні населення високоякісною білковою продукцією, розвитку громад і формуванні експортного потенціалу держави.

Водночас функціонування рибного господарства України упродовж останніх років відбувається в умовах складних економічних і соціально-екологічних процесів, що значною мірою зумовлено впливом від введення військового стану, порушення ланцюгів транспортних поставок, обмеження доступу до морських акваторій та значними втратами в галузі. За таких умов особливого значення набуває формування ефективної системи регулювання рибного господарства, яка б забезпечувала раціональне використання водних і рибних біоресурсів, розвиток аквакультури та рибальства на шляху інтеграції України до європейського економічного простору. Актуальність теми дисертаційного дослідження також обумовлена необхідністю імплементації принципів сталого розвитку, блакитної економіки та запровадження принципів циркулярної економіки при використанні природних ресурсів, що відповідає сучасним міжнародним підходам до управління водними біоресурсами.

Таким чином, дисертація А. В. Тишечка спрямована на вирішення важливого наукового завдання щодо удосконалення теоретичних і методичних засад регулювання рибного господарства України в умовах надзвичайних глобальних економічних викликів, що визначає її актуальність і науково-практичну значущість.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертацію виконано відповідно до напрямів наукових досліджень у сфері розвитку аграрного сектору економіки та державного галузевого регулювання, які виконуються згідно плану науково-дослідних робіт Національного університету біоресурсів і природокористування України за темами: «Наукове обґрунтування агротехнологічних рішень регулювання розвитку циркулярної

та блакитної економіки в сільському і рибному господарстві для реабілітації військово-службовців і повоєнної відбудови України» (номер державної реєстрації 0125U001973); «Прикладні рішення регулювання розвитку сільського та рибного господарства в умовах надзвичайних викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0122U001643); «Прикладні рішення регулювання конкурентоспроможності сільського і рибного господарства в системі циркулярної біоекономіки та викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0123U101944). Результати дослідження відповідають стратегічним пріоритетам розвитку агропромислового комплексу України, а також завданням забезпечення продовольчої безпеки держави, про що свідчать відповідні довідки та акти про впровадження наукових результатів у практичну діяльність державних установ та у навчальний процес.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Наукові положення, висновки та рекомендації, сформульовані у дисертації, характеризуються достатнім рівнем обґрунтованості та базуються на використанні сучасних методів наукового пізнання. Для забезпечення наукової обґрунтованості результатів дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів, що враховують саме специфіку рибного господарства, біотехнології, кон'юнктуру ринку та сприяють цілісному розкриттю проблематики. Зокрема застосовано діалектичний, системний і структурний методи – для обґрунтування механізмів регулювання галузі; економіко-математичні та логічні – при розробленні методичного інструментарію оцінювання фінансування рибогосподарської меліорації, контролю та моніторингу її ефективності; порівняльний, статистичний і факторний – для аналізу інструментів державного регулювання та адаптації галузі до європейських стандартів. Крім того, використано методи анкетного опитування виробників, а також наукового абстрагування та синтезу при оцінюванні економічно обґрунтованих механізмів компенсації збитків у рибному господарстві. У процесі підготовки дисертації автором опрацьовано значний масив наукових джерел, зокрема монографії та публікації вітчизняних і зарубіжних дослідників, нормативно-правові акти України та Європейського Союзу, офіційні матеріали органів державної влади, статистичні дані Державної служби статистики України, матеріали міжнародних організацій, аналітичні дослідження, а також використано результати власних аналітичних досліджень. Належний рівень обґрунтованості наукових положень і висновків забезпечується комплексним підходом до дослідження, який відповідає поставленій меті, а також завданням роботи. Сформульовані автором висновки є логічними, послідовними та ґрунтуються на результатах проведеного аналізу, відображаючи сутність і наукову новизну запропонованих положень та практичних рекомендацій.

Наукова новизна результатів дослідження, їх достовірність, обґрунтованість та відповідність темі дисертації. Узагальнення наукових положень, які виносяться на захист дозволяє визначити нові, отримані здобувачем результати, що полягають в поглибленні теоретичних засад і розробленні науково-практичних пропозицій, спрямованих на удосконалення інструментів і методів регулювання рибного господарства України в період надзвичайних викликів. Серед найбільш важливих результатів проведеного дослідження маємо всі підстави виокремити складові дослідження, зокрема, автором удосконалено теоретико-методичні положення щодо побудови сучасної моделі регулювання рибного господарства, які передбачають оцінку впливу галузевого регулювання на забезпечення економічної ефективності, продовольчої безпеки, соціальної стабільності та екологічної рівноваги, а також враховують участь держави, громад, бізнесу та міжнародних організацій у формуванні системи управління галуззю.

Заслужують на увагу рекомендації автора А. В. Тишечка щодо регулювання розвитку рибного господарства на основі аналізу показників національного та міжнародного ринку риби, з урахуванням специфіки галузі, потенціалу створення аквахабів і розвитку нових напрямів аквакультури, зокрема, гігантської прісноводної креветки, в межах концепції блакитної економіки. Цінним, на нашу думку, з позиції наукової новизни є удосконалення наукових положень щодо впровадження системи простежуваності у рибному господарстві України як непрямого інструменту регулювання, що передбачає використання цифрових платформ та індикаторів моніторингу для адаптації галузі до європейських стандартів відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС (с. 39–53, рис. 1.3), а також структурно-методичні підходи до модернізації цифрово-аналітичного методу регулювання рибного господарства через удосконалення економічного механізму фінансування рибогосподарської меліорації, спрямованого на підвищення рибопродуктивності водойм та імплементацію положень Державної стратегії розвитку рибного господарства до 2030 року. Серед елементів наукової новизни варто відмітити також подальший розвиток у роботі методичних засад оцінювання впливу інструментів державного регулювання в умовах надзвичайних ситуацій на формування збитків та втрат у сільському і рибному господарстві, зокрема представлена методика прогнозування компенсації збитків, яка ґрунтується на комплексному підході, що включає оцінку прямих економічних втрат, непрямих втрат та екологічних збитків. Така методика в умовах нової моделі регулювання сприятиме адаптації галузі до міжнародних стандартів простежуваності водних біоресурсів та інтеграції до ринку ЄС.

Здобувачем визначено та обґрунтовано пріоритетні орієнтири забезпечення внутрішнього попиту на рибу та рибну продукцію на основі комплексного дослідження розвитку галузі у 1990–2024 рр., з урахуванням виробничих показників й імпорто-

експортних потоків, що характеризують потужний потенціал галузі й позиціонують Україну серед основних суб'єктів ринку риби. Важливо підкреслити, що в роботі набули також подальшого розвитку концептуальні засади удосконалення інструментарію регулювання рибного господарства на основі поєднання адміністративних, ринкових і партнерських механізмів управління галуззю із залученням держави, бізнесу та громад й методичні підходи до оцінювання економічно обґрунтованого розміру компенсації збитків, завданих у сфері рибного господарства, що створює підґрунтя для формування ефективних механізмів регулювання та повоєнного відновлення галузі. Дисертація містить широкий статистичний огляд, який, у поєднанні з теоретичними розробками проблематики, сприяє створенню комплексного розуміння об'єкта дослідження. Висновки, оформлені в роботі, логічно структуровані та засновані на аналітичному науковому фундаменті.

Оцінюючи зміст дисертації А. В. Тишечка, можна зробити висновок, що отримані наукові результати є належним чином обґрунтованими, а їх наукова новизна підтверджується аргументованими положеннями та доказовою базою, представленою у дослідженні. Достовірність основних результатів забезпечується використанням загальнонаукових принципів і методів комплексного аналізу, опрацюванням значного масиву наукових джерел, а також застосуванням сучасних теоретико-методологічних підходів до дослідження економічних процесів і явищ. Вірогідність висновків і пропозицій дисертанта підтверджується комплексною дослідницько-аналітичною роботою, використанням кількісного та якісного аналізу статистичних даних, а також застосуванням сучасних методів дослідження, що відповідають меті, завданням і логіці роботи. Практична значущість отриманих результатів підтверджена відповідними довідками про їх впровадження, що дає підстави вважати сформульовані у дисертації положення та рекомендації достовірними і такими, що мають наукову та прикладну цінність.

Аналіз структури та змісту дисертації. Дисертація має логічну та послідовну структуру, яка відповідає поставленій меті та завданням дослідження. Робота складається з анотації, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, визначено мету та завдання роботи, об'єкт і предмет дослідження, охарактеризовано методи дослідження, розкрито наукову новизну та практичне значення отриманих результатів.

Перший розділ присвячено дослідженню теоретико-методичних засад регулювання рибного господарства. Проаналізовано наукові підходи до державного регулювання галузей аграрного сектору економіки, а також розглянуто сучасні концепції управління водними та рибними біологічними ресурсами. Значну увагу приділено систематизації наукових підходів до формування механізмів державного регулювання галузі рибного господарства.

У другому розділі здійснено комплексний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку рибного господарства України. Автором досліджено динаміку виробництва й споживання риби, проаналізовано імпортно-експортні потоки, а також визначено основні проблеми функціонування галузі в умовах сучасних економічних і воєнних викликів.

У третьому розділі здобувачем обґрунтовано напрями удосконалення системи ринкового та державного регулювання рибного господарства, зокрема запропоновано механізми цифровізації управління галуззю, підходи до впровадження системи простежуваності водних біоресурсів і рекомендації щодо розвитку аквакультури та підвищення ефективності використання рибних ресурсів в рибальстві.

Загалом структура дисертації є логічно побудованою, зміст розділів відповідає поставленим завданням дослідження, а виклад матеріалу характеризується послідовністю та системністю. Структура й зміст дисертації свідчать про комплексний характер проведеного дисертантом дослідження. Робота насичена статистичним, а також ілюстративним матеріалом, що значно полегшує сприйняття аналітичних досліджень і висновків. Таблиці й рисунки легко сприймаються, не перевантажені різними умовними позначеннями. Висновки, що наведені в дисертації, відображають наукову спрямованість та глибину досліджуваної проблеми, логічно побудовані, мають широке аналітичне підґрунтя.

Практичне значення й впровадження результатів дослідження. Значимість результатів проведеного дослідження для практики господарювання в секторі рибного господарства обґрунтовується розробленням теоретико-методичних положень і висновків до рівня можливого їх використання для зміцнення наукового підґрунтя процесу регулювання галузі. Зокрема, практичне значення отриманих у дисертації результатів полягає у можливості їх використання під час формування та вдосконалення державного регулювання рибного господарства України, розроблення механізмів адаптації галузі до сучасних економічних та фінансових викликів, а також у процесі підвищення ефективності управління водними біоресурсами. Запропоновані у роботі науково-методичні підходи та рекомендації спрямовані на удосконалення інструментів галузевого регулювання, розвиток системи простежуваності рибної продукції та формування ефективних механізмів оцінювання збитків у рибному господарстві в умовах надзвичайних ситуацій. Практична цінність результатів дослідження підтверджується їх впровадженням у діяльність провідних організацій та установ. Зокрема, певні положення та рекомендації дисертації використано у діяльності Державної установи «Виробничо-експериментальний Дніпровський осетровий рибовідтворювальний завод імені академіка С. Т. Артюшика», де застосовано запропоновані підходи щодо підтвердження законності походження водних біоресурсів та удосконалення державної політики у сфері розвитку рибного господарства (довідка № 104 від 04.07.2023 р.).

Крім того, результати дисертаційного дослідження використано у діяльності галузевих об'єднань і під час виконання науково-дослідних робіт, зокрема в межах науково-дослідної роботи «Прикладні рішення регулювання конкурентоспроможності сільського і рибного господарства в системі циркулярної біоекономіки та викликів для національної безпеки України» (номер державної реєстрації 0123U101944), у межах якої запропоновано комплексний механізм регулювання та методичні підходи до оцінювання збитків, завданих галузі рибного господарства в умовах надзвичайних викликів (довідка № 80 від 31.07.2023 р.).

Окремі теоретичні положення та практичні рекомендації дисертації впроваджено також в освітній процес Національного університету біоресурсів і природокористування України під час викладання навчальних дисциплін «Економіка рибогосподарських підприємств», «Економіка рибогосподарської галузі та менеджмент у рибництві», «Міжнародний аграрний бізнес», «Аграрна політика», «Глобальна економіка» та інших навчальних курсів економічного спрямування, що підтверджує практичну значущість отриманих результатів і можливість їх використання у підготовці фахівців економічного та аграрного профілю (акти впровадження від 19.06.2025 р. та 10.07.2025 р.).

Аналіз публікацій автора за темою дисертаційного дослідження. Основні результати, висновки, ідеї, положення дисертації А. В. Тишечка висвітлено у 21 публікації, з яких 5 статей у наукових виданнях, включених до Переліку наукових фахових видань України, 6 методичних рекомендацій, 10 тез наукових доповідей. Основний внесок за обсягом у матеріалах публікацій належить здобувачу.

Кількість, зміст та обсяг друкованих праць відповідають вимогам щодо публікації основного змісту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Проведений аналіз публікацій дозволяє дійти висновку, що вони повною мірою розкривають основні положення, які виносяться на захист, та містять елементи наукової новизни.

Відсутність (наявність) порушення академічної доброчесності. Аналіз дисертації та наукових публікацій не виявив фактів академічного плагіату, чи будь-яких інших порушень принципів академічної доброчесності. Автором відповідним чином оформлено посилання на наукову літературу, формули та нормативно-правові акти. Дисертація є самостійно написаною кваліфікаційною науковою працею із науково обґрунтованими висновками та рекомендаціями, які подано здобувачем для публічного захисту.

Дискусійні положення та зауваження. Незважаючи на достатньо високий теоретико-методичний рівень підготовки дисертаційного дослідження, необхідно звернути увагу на окремі дискусійні положення, які мають місце в роботі:

1. У першому розділі на с. 35–47 дисертації автором розглянуто теоретико-методичні засади регулювання рибного господарства та узагальнено підходи до регулювання аграрного

сектору в умовах трансформації продовольчих систем (рис. 1.1, с. 36). Водночас, доцільно було б більш чітко структурувати існуючі наукові підходи до регулювання рибного господарства та здійснити їх системну класифікацію за окремими критеріями, такими як інституційні, економічні, екологічні та управлінські підходи, що дозволило б більш наочно відобразити еволюцію наукових поглядів на механізми, інструменти, методи державного регулювання саме рибного господарства. Такий підхід сприяв би глибшому теоретичному узагальненню досліджуваної проблематики, більш точному визначенню місця запропонованих автором наукових положень у системі сучасних наукових досліджень і підсиленню концептуальної основи дисертації.

2. У підрозділі 2.1 розділу 2 дисертації (с. 65–101) автором проведено ґрунтовний і всебічний аналіз сучасного стану та тенденцій розвитку рибного господарства України і його ролі у глобальному постачанні білків. Варто підкреслити високий рівень аналітичної опрацьованості статистичних даних, який дозволяє сформувати цілісне уявлення про структурні зміни та основні проблеми функціонування галузі. Водночас, доречно було б більш детально представити регіональний аспект розвитку галузі, зокрема у розрізі основних рибогосподарських регіонів України, що дозволило б повніше оцінити територіальні диспропорції у функціонуванні вітчизняного рибного господарства.

3. У підрозділі 2.2 розділу 2 роботи (с. 102–129), присвяченому оцінці впливу воєнного стану на стан сировинної бази рибного господарства, автором проведено аналіз негативних наслідків для галузі. Водночас, дослідження могло б бути посилене використанням кількісних економіко-математичних моделей або сценарного прогнозування, що дозволило б більш ґрунтовно оцінити довгострокові наслідки воєнних викликів для рибного господарства України.

4. На с. 130–151 дисертації здобувач проводить результати вивчення зарубіжного досвіду застосування інструментів регулювання рибного господарства, зокрема країн із усталеними моделями регулювання, такими як Норвегія, Ісландія, Канада. Водночас, на нашу думку, доцільно було б більш детально розглянути практику держав Європейського Союзу щодо застосування сучасних механізмів регулювання рибного господарства, зокрема інструментів квотування вилову, систем управління рибальством, економічних стимулів сталого використання водних біоресурсів і механізмів контролю їх дотримання. Розширення порівняльного аналізу із залученням досвіду країн ЄС дозволило б глибше оцінити ефективність різних моделей регулювання галузі, визначити можливості адаптації окремих інструментів до національних умов і посилити практичну спрямованість запропонованих у дисертації рекомендацій саме в контексті євроінтеграційних процесів.

5. У дисертації обґрунтовано доцільність впровадження Єдиної державної електронної системи управління галуззю «єРиба» як базового цифрового інструменту регулювання

рибного господарства. Запропонований підхід є актуальним і своєчасним, оскільки впровадження цифрових платформ управління сприяє підвищенню прозорості галузевих процесів, удосконаленню системи моніторингу використання водних біоресурсів, а також гармонізації національної системи управління рибним господарством із сучасними європейськими практиками. Особливої уваги заслуговує прагнення автора інтегрувати інструменти цифрового адміністрування у механізм державного регулювання галузі, що є важливим напрямом модернізації державного управління в умовах цифрової трансформації економіки. Водночас, на нашу думку, дослідження могло б бути ще більш поглибленим за рахунок детальнішого розкриття економічних та організаційних механізмів впровадження системи, зокрема визначення можливих джерел фінансування, її розроблення та функціонування, етапів реалізації, а також оцінки потенційних ризиків її запровадження. Такий аналіз дозволив би підсилити практичну спрямованість запропонованих рекомендацій та надати більш комплексне бачення перспектив впровадження цифрових інструментів регулювання у сфері рибного господарства.

6. У цілому текст дисертації відзначається логічністю викладу та достатнім рівнем наукової аргументованості. Водночас, у роботі місцями трапляються окремі стилістичні неточності та перевантаженість тексту складними мовними конструкціями і надлишковими зворотами, що дещо ускладнює сприйняття окремих фрагментів дослідження. Водночас зазначене зауваження має виключно редакційний характер і жодним чином не впливає на загальну наукову цінність та обґрунтованість отриманих результатів.

7. Робота переобтяжена категоріально-понятійним апаратом, мають місце окремі семантичні дискусійні моменти щодо трактування окремих категорій і понять.

Зазначені зауваження та дискусійні положення мають переважно рекомендаційний характер і спрямовані на подальше поглиблення окремих аспектів досліджуваної проблематики. Вони не знижують загальної позитивної оцінки дисертації, яка є завершеним самостійним науковим дослідженням, містить науково обґрунтовані результати та має важливе теоретичне і практичне значення для розвитку рибного господарства та вдосконалення механізмів регулювання галуззю рибного господарства України.

Загальний висновок. Зважаючи на актуальність вирішених у процесі дослідження завдань та отриманих вагомих теоретичних і практичних результатів доцільно стверджувати, що дисертація А. В. Тишечка є ґрунтовним науковим дослідженням, виконаним на високому рівні. Наукові положення, висновки і рекомендації характеризуються науковою новизною, теоретичним і практичним значенням, достатньо обґрунтовані. Зміст дисертації відповідає меті і поставленим завданням й повністю розкриває тему, за якою виконувалася робота.

За змістом і оформленням дисертація відповідає вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року «Про затвердження Вимог до оформлення

дисертації» і Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 44 від 12 січня 2022 року, а її автор Тишечко Андрій Васильович заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 051 «Економіка» галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки».

Офіційний опонент професор кафедри обліку і аудиту Закарпатського угорського університету імені Ференца Ракоці II, доктор економічних наук, професор Ніна ПОЙДА-НОСИК